

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.231
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук, професору,
Левандівському Омеляну Тарасовичу

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента, завідувачки кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова **Писаревої Ірини Володимирівни** на дисертаційну роботу **Коляди Андрія Степановича «Розвиток регіонів України в умовах становлення економіки знань»**, подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням ролі знань, інтелектуального капіталу, інновацій та цифрових технологій як визначальних чинників економічного зростання й конкурентоспроможності. В умовах переходу від традиційної індустріальної моделі до економіки, заснованої на знаннях, здатність територій генерувати, поширювати, акумулювати та практично використовувати нові знання дедалі більшою мірою визначає їх місце в системі національного та глобального поділу праці.

Для України зазначена проблематика набуває особливої актуальності. Тривала сировинна орієнтація економіки, недостатній рівень фінансування науково-дослідної діяльності, технологічна залежність, обмежена комерціалізація результатів наукових досліджень, диспропорції у розвитку людського капіталу та інноваційної інфраструктури істотно стримують

формування повноцінної економіки знань. Водночас повномасштабна війна суттєво посилила просторову неоднорідність соціально-економічного розвитку, спричинила переміщення населення, бізнесу й науково-освітнього потенціалу, руйнування частини дослідницької та виробничої інфраструктури, що зумовило нові виклики для регіональної політики.

Актуальність обраної теми посилюється також тим, що більшість поширених у міжнародній практиці методик оцінювання економіки знань сформовано для національного рівня. Їх безпосереднє застосування до регіонів України обмежується неповнотою та неоднорідністю статистичної інформації, особливо в умовах воєнного стану. Тому розроблення адаптованого методичного інструментарію, який забезпечує кількісну оцінку рівня розвитку економіки знань та просторових диспропорцій між регіонами, є своєчасним і науково обґрунтованим завданням.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Карпатського національного університету імені Василя Стефаника в межах науково-дослідної теми «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2013–2027 рр.), у рамках якої автором розроблено методичний підхід до оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіонах України.

Тема дисертаційного дослідження Коляди Андрія Степановича є актуальною, має належне теоретичне та прикладне значення, відповідає сучасним завданням регіональної економічної політики й потребам формування науково обґрунтованих засад повоєнного відновлення України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Зміст дисертаційної роботи засвідчує послідовність і логічність проведеного дослідження. Поставлена автором мета – удосконалення теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіонах України – конкретизована системою

взаємопов'язаних завдань, що послідовно вирішуються у трьох розділах дисертації.

Особливої уваги заслуговує застосування автором комплексу сучасних кількісних методів. Для побудови інтегрального індексу розвитку економіки знань регіонів України використано метод TOPSIS у поєднанні з ентропійним зважуванням. З метою запобігання надмірному домінуванню окремих індикаторів автором запроваджено обмеження максимальної ваги з подальшим ітеративним перерозподілом її надлишку. Для перевірки стійкості результатів проведено аналіз чутливості шляхом послідовного виключення показників та зіставлення альтернативних схем зважування.

Вагомим елементом дослідження є поєднання декількох методів багатовимірного аналізу під час побудови типології регіонів. Застосування ієрархічного алгоритму Ward та методу РАМ дозволило зіставити результати кластеризації, тоді як метод головних компонент використано для виявлення латентної структури міжрегіональних відмінностей. Аналіз σ - та β -конвергенції поглибив оцінювання характеру зміни регіональних диспропорцій у часі.

Заслуговує на позитивну оцінку перевірка стійкості інтегрального індексу. Автором встановлено позитивний зв'язок його складових із підсумковим значенням та високу часову стабільність ранжування регіонів. Це підвищує достовірність висновків щодо характеру й масштабів територіальної диференціації економіки знань.

Викладене дозволяє стверджувати, що основні положення, висновки й рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та такими, що впливають із результатів проведеного теоретичного й емпіричного аналізу.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність одержаних наукових результатів забезпечується належною інформаційною базою дослідження, що включає законодавчі й нормативно-

правові документи, статистичні матеріали міжнародних організацій, офіційні дані Державної служби статистики України, інформацію органів державної влади, а також результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених.

Позитивно оцінюючи сформульовані автором положення наукової новизни, слід відзначити, що в дисертаційній роботі *удосконалено*:

- методичний підхід до побудови інтегрального індексу розвитку економіки знань у регіонах України, який ґрунтується на використанні методу багатокритеріального прийняття рішень і дозволяє здійснювати ранжування регіонів в умовах обмеженої інформаційної бази;

- систему показників оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіонах України, адаптовану до особливостей доступної регіональної статистики та проблеми зниження репрезентативності окремих демографічних показників;

- методичні підходи до діагностики регіональної асиметрії розвитку економіки знань, що дають можливість комплексно оцінювати характер просторової нерівномірності та відокремлювати структурні диспропорції від ситуативних змін.

Набуло подальшого розвитку:

- класифікація структурних елементів економіки знань на основі виділення трьох взаємопов'язаних складових – виробництва, розповсюдження та впровадження знань, що сприяє цілісному представленню процесу їх трансформації в економічні результати;

- типологія регіонів України за рівнем розвитку економіки знань, сформована із застосуванням алгоритмів кластеризації та методу головних компонент, що дозволило виявити просторову диференціацію регіонів і визначити провідну роль науки, інновацій та людського капіталу у формуванні міжрегіональних відмінностей.

Важливим результатом дослідження є встановлення високої концентрації потенціалу економіки знань у невеликій кількості регіонів. За результатами інтегрального оцінювання та багатовимірного аналізу автором визначено ядро,

проміжну групу та периферійні регіони, а також доведено, що структурний розрив найбільшою мірою формується у сфері науки, R&D та інновацій.

Науковий інтерес становить висновок щодо характеру конвергентних процесів. Автор показує, що статистичне скорочення окремих показників міжрегіональної диференціації не завжди є свідченням позитивного вирівнювання, оскільки в умовах війни воно значною мірою може бути зумовлене погіршенням позицій регіонів-лідерів. Така інтерпретація є важливою для коректного формування регіональної економічної політики.

Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 6 наукових працях, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б» та 2 публікації за результатами міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг наукових праць становить 3,43 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,21 друк. арк.

Результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях у Берліні та Празі у 2026 році.

Основні наукові результати дисертаційної роботи належним чином представлені у наукових публікаціях здобувача, а їх зміст відповідає основним положенням і висновкам дисертації.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю використання розробленого методичного інструментарію органами державної влади, місцевого самоврядування, регіональними інституціями розвитку та науковими установами для моніторингу економіки знань, виявлення територіальних диспропорцій, формування регіональних стратегій та визначення пріоритетних напрямів підтримки наукової та інноваційної інфраструктури.

Запропонований інтегральний індекс може застосовуватися як інструмент порівняльного аналізу регіонів, тоді як розроблена типологія створює передумови для диференціації заходів регіональної політики залежно від рівня

розвитку економіки знань і характеру структурних обмежень конкретної території.

Практична цінність дисертаційного дослідження підтверджується використанням його результатів у діяльності ТзОВ «КАС БУД».

Окремі науково-практичні результати дисертації впроваджено також у навчальний процес Карпатського національного університету імені Василя Стефаника під час викладання дисциплін «Економіка малого та середнього бізнесу» та «Сучасні технології у підприємництві», що підтверджується відповідною довідкою № 2026-01-26/06-12/1039 від 07.05.2026 р.

Одержані результати мають не лише теоретичне, а й прикладне значення та можуть бути використані у процесі обґрунтування управлінських рішень щодо розвитку економіки знань на регіональному рівні.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ознайомлення з текстом дисертаційної роботи Коляди А.С. та науковими публікаціями, у яких відображено основні результати дослідження, ознак академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації не виявлено.

Дисертація має характер самостійного завершеного наукового дослідження. Використані положення, результати та наукові підходи інших авторів супроводжуються відповідними посиланнями на джерела. Наукові результати, положення та висновки, винесені на захист, відображають особистий внесок здобувача.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи отримані Колядою А.С. наукові результати, їх теоретичну та прикладну значущість, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження та положення дискусійного характеру, які можуть слугувати напрямами подальшого розвитку проведеного дослідження.

1. У підрозділі 3.1 (с. 95–112) при формуванні інформаційної бази регіонального аналізу автором із дослідження виключено Донецьку та Луганську області через недоступність значної частини статистичних даних. Таке рішення є зрозумілим з огляду на об'єктивні інформаційні обмеження воєнного періоду. Водночас зазначені області до повномасштабного вторгнення характеризувалися вагомим промисловим, науково-технічним та освітнім потенціалом, тому їх виключення певною мірою впливає на повноту просторової картини розвитку економіки знань в Україні. Доцільно було б окремо визначити це як методичне обмеження дослідження та оцінити можливий вплив неповноти територіального охоплення на отримані висновки щодо рівня міжрегіональної асиметрії.

2. У підрозділі 3.1 (с. 95–112) запропонована система регіональних показників включає чотири блоки: «Економічні умови», «Людський капітал», «Наука та R&D» та «Інновації». При цьому блок «Людський капітал» представлений переважно кількісними характеристиками контингенту студентів та аспірантів у розрахунку на зайняте населення. З огляду на те, що у теоретичній та аналітичній частинах дисертації людський капітал розглядається значно ширше, доцільним було б у перспективі розширити цей блок показниками якості та результативності людського капіталу, зокрема рівня кваліфікації зайнятих, зайнятості у знаннємістких видах економічної діяльності, цифрових компетентностей, міграції висококваліфікованих кадрів або кадрового потенціалу наукової та інноваційної сфери. Це дозволило б повніше відобразити зміст відповідної складової економіки знань.

3. У підрозділі 3.2 (с. 113–126) результати аналізу чутливості засвідчили неоднаковий внесок окремих показників у формування інтегрального індексу. Виключення показників капітальних інвестицій на одного зайнятого та коефіцієнта фінансової автономії практично не змінює рангового порядку регіонів, тоді як показники людського капіталу та науково-дослідної діяльності мають значно більший вплив на результати оцінювання. У цьому контексті доцільно було б додатково обґрунтувати доцільність збереження показників із мінімальною дискримінаційною здатністю у фінальній структурі інтегрального

індексу або розглянути можливість побудови окремих субіндексів за ключовими функціональними складовими економіки знань. Це могло б посилити змістовну інтерпретованість запропонованого інструментарію.

4. У підрозділі 3.3 (с. 127–142) автором досліджено стійкість регіонального ранжування протягом 2020–2024 рр. та встановлено досить високі значення рангової кореляції між окремими роками. Водночас аналізований період охоплює принципово різні інституційно-економічні умови – довоєнний етап та період повномасштабного вторгнення, що супроводжується масштабною релокацією населення, підприємств, наукових установ, зміною бюджетних потоків та територіальної структури економічної активності. У зв'язку з цим доцільним було б доповнити динамічний аналіз формалізованою перевіркою наявності структурних зрушень після 2022 року або окремим порівнянням довоєнної та воєнної моделей регіональної диференціації. Це дозволило б більш чітко відокремити стійкі структурні особливості економіки знань від змін, спричинених воєнними шоками.

5. За результатами дослідження, зокрема у підрозділі 3.3 (с. 127–142) та висновках (с. 143–146), автор переконливо доводить стійку концентрацію науково-інноваційного потенціалу в обмеженій кількості регіонів та обґрунтовує необхідність державних інтервенцій для подолання структурного розриву. Разом із тим практична складова роботи могла б бути посилена більш детальною конкретизацією механізму реалізації запропонованих напрямів регіональної політики. Доцільно було б сформувати диференційований набір інструментів для регіонів ядра, проміжної групи та периферії із визначенням відповідальних суб'єктів, джерел фінансування, очікуваних результатів і кількісних індикаторів їх досягнення. Такий підхід дозволив би безпосередньо пов'язати отриману типологію регіонів із практичними управлінськими рішеннями та істотно посилив би прикладну цінність результатів дослідження.

Висловлені зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи, не ставлять під сумнів достовірність одержаних результатів і можуть бути

враховані автором у подальших дослідженнях проблематики регіонального розвитку економіки знань.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Коляди Андрія Степановича «Розвиток регіонів України в умовах становлення економіки знань» є завершеним, самостійним та оригінальним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, пов'язане з удосконаленням теоретико-методичних засад і розробленням практичного інструментарію оцінювання рівня розвитку економіки знань у регіонах України.

У дисертації отримано науково обґрунтовані результати, що характеризуються належним рівнем новизни, теоретичної аргументованості та практичної значущості. Структура роботи є логічною, поставлені завдання загалом вирішено, мету дослідження досягнуто, а сформульовані висновки відповідають отриманим результатам.

Наукові положення дисертації достатньою мірою апробовано та відображено у публікаціях здобувача. Представлені результати можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях, а також у практиці формування та реалізації державної й регіональної політики розвитку економіки знань.

Беручи до уваги актуальність теми, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, належний рівень їх обґрунтованості й достовірності, повноту викладу основних положень у наукових публікаціях, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Коляди Андрія Степановича «Розвиток регіонів України в умовах становлення економіки знань» відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор Коляда Андрій Степанович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Дисертаційне дослідження на тему «**Розвиток регіонів України в умовах становлення економіки знань**» відповідає вимогам галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка, вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її автор, **Коляда Андрій Степанович**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:
кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри туризму і готельного
господарства Харківського національного
університету міського господарства
імені О.М. Бекетова

Ірина ПИСАРЕВА